

TARPTAUTINĖ PAMINKLŲ IR VIETŲ BEI VIETŲŲ KONSERVAVIMO IR RESTAURAVIMO CHARTIJA (Venecijos chartija, 1964 m.)

*Antrasis tarptautinis istorinių paminklų architektų ir technikų kongresas, Venecija, 1964 m.
Priimta ICOMOS 1965 m.*

Istoriniai žmonių kartų paminklai, **persmelkti dvasine praeities žinia**, iki šių dienų išlieka gyvi šimtamečių tradicijų liudininkai. Žmonija vis labiau įsisąmonina žmogiškųjų vertybių vienybę, suvokia senovės paminklus kaip bendrą paveldą ir pripažįsta bendrą atsakomybę už jų saugojimą ateities kartoms. Mūsų pareiga juos perduoti išlaikiusius visą savo autentiškumo turtingumą.

Iš esmės svarbu, kad būtų sutarti ir tarptautiniu lygmeniu įtvirtinti paminklų¹ konservavimo ir restauravimo principai, kiekvienai tautai² paliekant atsakomybę užtikrinti jų taikymą savo kultūros ir tradicijų kontekste.

Atėnų chartija³, pirmą kartą apibrėžusi šiuos pamatinius principus 1931 m., padėjo vystyti plačiam tarptautiniam judėjimui, įgavusiam konkrečią formą nacionaliniuose dokumentuose, ICOM⁴ bei UNESCO veikloje ir pastarosios įsteigtame Tarptautiniame kultūros vertybių išsaugojimo ir restauravimo studijų centre⁵. Augantis sąmoningumas ir kritinis mąstymas yra nukreipti į kaskart vis sudėtingesnes ir įvairesnes problemas; dabar atėjo laikas iš naujo peržiūrėti šios Chartijos principus, kad jie būtų visapusiškai išnagrinėti ir jų mastas praplėstas naujame dokumente.

Atitinkamai Antrasis tarptautinis istorinių paminklų architektų ir technikų kongresas, vykęs Venecijoje 1964 metų gegužės 25–31 dienomis, patvirtino žemiau išdėstytą tekstą:

APIBRĖŽTYS

1 straipsnis

Istorinio paminklo samprata apima ne tik pavienius architektūros kūrinius, bet ir miesto ar kaimo vietas bei vietas, liudijančias tam tikrą civilizaciją, reikšmingą vystymąsi ar istorinį įvykį. Ji taikoma ne tik didingiems kūriniams, bet ir kuklesniems praeities darbams, kurie laikui bėgant įgijo kultūrinę reikšmę.

2 straipsnis

Paminklų konservavimas ir restauravimas yra dalykas, kuris turi remtis visais mokslais ir technikomis, galinčiais prisidėti prie architektūros paveldo⁶ studijų ir saugojimo.

3 straipsnis

Paminklų konservavimo ir restauravimo tikslas yra išsaugoti juos ne tik kaip meno kūrinius, bet ir kaip istorijos liudininkus⁷.



KONSERVAVIMAS

4 straipsnis

Paminklų konservavimas pirmiausia įpareigoja užtikrinti nuolatinę jų priežiūrą⁸.

5 straipsnis

Paminklų konservavimą visada palengvina jų naudojimas visuomenei naudingai paskirčiai. Todėl toks naudojimas yra sveikintinas, tačiau jis privalo nekeisti pastato planinės struktūros ar dekoru. Tik tarp šių ribų reikia numatyti ir galima leisti atlikti pakeitimus, kurių reikalauja funkcijos ir papročių⁹ raida.

6 straipsnis

Paminklo konservavimas reiškia ir atitinkančio jo mastelį konteksto išsaugojimą. Visur, kur tik yra išlikęs tradicinis kontekstas, jis turi būti išsaugotas, o visa nauja statyba, visi griovimai ir pakeitimai, kurie galėtų paveikti tūrių ir spalvų santykius, turi būti uždrausti.

7 straipsnis

Paminklas yra neatskiriamas nuo istorijos, kurią liudija, ir nuo konteksto, kuriame jis yra. Atitinkamai negali būti leidžiama perkelti visą paminklą ar jo dalį, nebent to reikalauja paminklo saugojimas arba priešastys, grindžiamos ypatingos svarbos nacionaliniais arba tarptautiniais interesais.

8 straipsnis

Skulptūros, tapybos ar dekoru elementai, kurie sudaro integralią paminklo dalį, negali būti nuo jo atskirti, nebent tai yra vienintelis būdas, galintis užtikrinti jų išsaugojimą.

RESTAURAVIMAS

9 straipsnis

Restauravimo procesas yra itin specializuota operacija, kuri turi išlaikyti išskirtinį pobūdį¹⁰. Restauravimo tikslas yra išsaugoti ir atskleisti paminklo estetinę bei istorinę vertę, jis pagrįstas pagarba originaliai medžiagai ir autentiškiems dokumentams. Restauravimas turi sustoti ten, kur prasideda prielaidos; šiuo atveju, planuojant prielaidomis grįstus atkūrimus, visi papildomi darbai, kurie pripažinti būtinais dėl estetinių ar techninių priešasčių¹¹, privalo skirtis nuo architektūrinės kompozicijos ir turėti mūsų laikų žymę. Bet kuriuo atveju prieš restauravimą ir jo metu turi būti vykdomos archeologinės ir istorinės paminklo studijos.

10 straipsnis

Kai tradicinės technikos pasirodo netinkamos, paminklo sutvirtinimas gali būti atliekamas naudojant bet kurią modernią konservavimo ir statybos techniką, kurios veiksmingumas įrodytas moksliniais duomenimis ir patvirtintas praktikoje.

11 straipsnis

Vertingi visų epochų indėliai į paminklo statybą turi būti gerbiami, nes stiliaus vienybė nėra restauravimo tikslas. Kai pastate yra keletas vienas kitą dengiančių skirtingų etapų kūrinių, apatinio sluoksnio atidengimas gali būti pateisintas tik išskirtinėmis aplinkybėmis ir su sąlyga, kad tai, kas pašalinama, yra mažai vertinga, o atidengiama medžiaga turi didelę istorinę, archeologinę ar estetinę vertę ir jos išlikimo būklė yra pakankamai gera, kad pateisintų šį veiksma. Susijusių elementų vertės įvertinimas ir sprendimas dėl jų pašalinimo negali priklausyti vien tik nuo projekto autoriaus¹².

12 straipsnis

Trūkstančių dalių pakaitalai turi harmoningai derėti su visuma, bet tuo pačiu metu turi skirtis nuo originalo, kad restauravimas neklastotų meninio arba istorinio įrodymo.

13 straipsnis

Priedai negali būti leidžiami, išskyrus tuos atvejus, jei jie nemenkina jokių įdomių pastato dalių, jo tradicinio konteksto, kompozicinės pusiausvyros ir ryšio su supančia aplinka.

PAMINKLINĖS VIETOS BEI VIETOVĖS¹³

14 straipsnis

Paminklinės¹⁴ vietos bei vietovės turi būti specialios globos objektas, kad būtų saugomas jų integralumas ir užtikrinamas tinkamas jų atidengimas, sutvarkymas¹⁵ ir pristatymas. Tokiose vietose vykdomi restauravimo ir konservavimo darbai turi vadovautis aukščiau pateiktuose straipsniuose išdėstytais principais.

KASINĖJIMAI

15 straipsnis

Kasinėjimo darbai turi būti vykdomi pagal mokslinius standartus ir UNESCO 1956 m. priimtas „Rekomendacijas, apibrėžiančias tarptautinius principus, taikytinus archeologinių kasinėjimų atveju¹⁶“.

Turi būti užtikrinta griuvėsių priežiūra ir priemonės, kurių reikia konservuojant architektūros elementus bei radinius ir siekiant nuolat juos saugoti. Be to, turi būti imtasi visų priemonių, palengvinančių atidengto paminklo supratimą, jokių būdu neiškrepiančių jo prasmės.

Visi atstatymo darbai turėtų būti atmesti *a priori*. Gali būti leidžiama tik anastilozė, t. y. išlikusių, tačiau išskaidytų dalių surinkimas iš naujo. Integravimo medžiagos ir elementai visada turėtų būti atpažįstami ir jų naudojama turi būti kuo mažiau: tik tiek, kiek būtina paminklo konservavimui ir jo formos sugrąžinimui užtikrinti.



DOKUMENTACIJA¹⁷ IR PUBLIKAVIMAS

16 straipsnis

Konservavimo, restauravimo ir kasinėjimo darbus visada reikia tiksliai dokumentuoti, turi būti pateiktos analitinės ir kritinės ataskaitos, iliustruotos brėžiniais ir fotonuotraukomis. Ataskaitose turėtų būti aprašytas kiekvienas atidengimo, sutvirtinimo, pertvarkymo ir integravimo darbų etapas, taip pat atliekant darbus identifikuotos techninės ir stiliaus savybės.

Ši dokumentacija turi būti saugoma visuomeninių institucijų archyvuose ir prieinama tyrėjams. Rekomenduotina ją publikuoti.

Tarptautinės paminklų konservavimo ir restauravimo chartijos rengimo komiteto darbe dalyvavo žemiau išvardyti asmenys:

Piero Gazzola (Italija), Pirmininkas
Raymond Lemaire (Belgija), Sekretorius
José Bassegoda-Nonell (Ispanija)
Luis Benavente (Portugalija)
Djurdje Boskovic (Jugoslavija)
Hiroshi Daifuku (UNESCO)
P. L. de Vrieze (Nyderlandai)
Harald Langberg (Danija)
Mario Matteucci (Italija)
Jean Merlet (Prancūzija)
Carlos Flores Marini (Meksika)
Roberto Pane (Italija)
S. C. J. Pavel (Čekoslovakija)
Paul Philippot (ICCROM)
Victor Pimentel (Peru)
Harold Plenderleith (ICCROM)
Deoclecio Redig de Campos (Vatikanas)
Jean Sonnier (Prancūzija)
Francois Sorlin (Prancūzija)
Eustathios Stikas (Graikija)
Gertrud Tripp (Austrija)
Jan Zachwatowicz (Lenkija)
Mustafa S. Zbiss (Tunisas)

Vertėja Viltė Janušauskaitė ©, Vilnius 2016

ORIGINALO NUORODOS IR KOMENTARAI LIETUVIŠKAM VERTIMUI

- ¹ *Vert. koment.* Angliškajame dokumento originale vietoje „paminklų“ vartojama sąvoka „senovinių pastatų“.
- ² *Vert. koment.* Angliškajame dokumento originale vietoje „tautos“ vartojama sąvoka „šalis“.
- ³ *Vert. koment.* Atėnųchartija – pirmasis tarptautinis dokumentas, kuriame buvo išdėstyti paminklų restauravimo principai. Priimta Pirmojo tarptautinio istorinių paminklų architektų ir technikų kongreso 1931 m. Atėnuose.
- ⁴ *Vert. koment.* Tarptautinė muziejų taryba (angl. *The International Council on Museums*), registruota Prancūzijoje, Paryžiuje, nuo 1946 m. Pagrindinė pasaulinė organizacija, vienijanti muziejus ir muziejininkus, patariamoji JT ir UNESCO institucija, be kitų veiklų, bendradarbiaujanti nelegalaus vertybių gabenimo prevencijos srityse.
- ⁵ *Vert. koment.* Angl. *International Centre for the Study of the Preservation and the Restoration of Cultural Property* (ICCROM), veikiantis Italijoje, Romoje, nuo 1959 m. Tarpyvriausybinė organizacija, siekianti užtikrinti kultūros paveldo išsaugojimą didinant sąmoningumą, organizuojanti mokymus, švietimą, tyrimus, bendradarbiavimo programas, kaupianti informaciją, teikianti rekomendacijas ir t. t. Pasaulio paveldo centro patariamasis organas.
- ⁶ *Vert. koment.* Prancūziškajame dokumento originale kalbama apie nekilnojamąjį paveldą.
- ⁷ *Vert. koment.* Angliškajame dokumento originale – „istorinius įrodymus“.
- ⁸ *Vert. koment.* Angliškajame dokumento originale suformuluota kiek kitaip: „Paminklų konservavimui iš esmės svarbu, kad jie būtų nuolat prižiūrimi.“
- ⁹ *Vert. koment.* Angliškajame dokumento originale papročiai neminimi.
- ¹⁰ *Vert. koment.* Ši sąlyga pateikta tik prancūziškajame dokumento originale.
- ¹¹ *Vert. koment.* Priežastys nurodytos tik prancūziškajame dokumento originale.
- ¹² *Vert. koment.* Angliškajame dokumento originale kalbama apie „darbams vadovaujantį asmenį“.
- ¹³ *Vert. koment.* Angliškajame dokumento originale skyrius vadinamas „Istorinės vietos bei vietovės“.
- ¹⁴ *Vert. koment.* Angliškajame dokumento originale kalbama apie „paminklų vietas bei vietoves“.
- ¹⁵ *Vert. koment.* Sutvarkymas minimas tik prancūziškajame dokumento originale.
- ¹⁶ *Vert. koment.* Šios rekomendacijos buvo priimtose UNESCO generalinėje konferencijoje Delyje, 1956 m.
- ¹⁷ *Vert. koment.* Dokumentacija minima tik prancūziškajame dokumento originale.